

מסורת הש"ס

א) ע"ז כג: חולין כג. תמורה כח: כבודות כג. א) נלקמן טז.], א) לעיל ט:; ד) [מוספתא דע"ז פ"ט.], א) שבת ל' וס"ג, ו) [שם בתוספתא], ו) ע"ז כו. ע"ש [ודף יג: ובתוספ' כג"מ פ"ב,], ח) [בס"א: הגויס], ט) פסחים כג: י) [נלקמן טז.], א) [נלקמן ח:], א) [נלקמן עד.], מ) [בבבאית א.], ו) [שם], א) [בבבאית ט.], ע) [ויקרא יח בבבאי עריות, שם כד ובבבאית השם], א) [נאן ובבב"א, א) בס"א: הגויס, וכן להלן.

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה כיוצא וכו' כגון (גרמף) חז"מ וי"ב ס"א ברודף: (א) תוס' ד"ה דכתיב וכו' ולא עשב אלא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ישראל בנכרי כ"י ומדרבנן איכא כ"י. י"ב ממה מאל דעמ"ש (בבב"א) כסמין שמח ספ"ק ח. ובבבא"ע ס"י כ"ח סק"ה):

מוסף רש"י

כי השחית כל בשר. בדור המבול מבי, ודור המבול בערוה קלקל, דכתיב (בראשית ו) ויקחו להם נשים וגו', שהיו מוקיין לגבי ערעון ולכל בהמה ומה (חולין בב.), ורועי בהמה דקה. הן ישראל והן גוילין הרי הן כעובדי סוכות (ע"ז יג.), לא מעלין אותן מן הבור. אס נפלו לתוס', אלא יניחם וימותו, ולא מורידין. אותן לצור להמית אותן צדים (שם) דלאו בני מחילה נינהו. בני נח אסריס הם (דקטן טו.). ויכול. הנדקף או הנואסה, להצילו באחד מאביריו ולא הציל. אלא בנפשו (דקטן עד.).

ושפחה הארץ. מדליענוש עלייהו שמע מינה איפקוד עלייהו: **כי השחית כל בשר אס דרכו על הארץ**. גלוי עריות דכתיב (משלי ג) דרך גבר בעלמה ודור המבול על העריות נענשו דכתיב (בראשית ו) ויראו בני האלהים את צנות האדם כי טובות הנה: **ואידך**. מאן דדריש וילו [שם ב] אמר לך אוהרה מוילו הוהר אדם הראשון וגבי דור המבול אורחיהו מגלי להודיעך על מה נענשו: **קטלייהו קא מגלי**. באחו מיתה ימיתם ולעולם הוהרו מוילו: **כירק עשב**. עשב קרי עשב האפר וכל הגדל מאיליו שאין צו טורח למרוש ולורוע: **למישרי בשר הוא דאסא**. כדאמר לקמן בפרקין (דף נט:;) אדם הראשון לא הותר לו בשר באכילה אלא עשבים ואילנות דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע לכם יהיה לאכלה ולחית הארץ^(א) העשבים והאילנות תאכלו אתם וחית הארץ ולא חית הארץ לכם והוהרו על אבר מן החי מאכלו תאכל^(ב) וללמדך דאפי' אינן ממיתה אלא שנפל ממנה אבר מאיליו לא תאכלנו ובאו בני נח והמיר להם להמית ולאכול ולאו למדרש מינה ולא כירק גנה אתא דלגופיה אנכריך לפי שירק עשב הותר לאדם הראשון מלה להו לבני נח בהמות וחיות כירק עשב: **בשר בנפשו דמו**. בעוד שהוא הבשר בנפשו דהיא דמו לא תאכלו הבשר: **למישרא שריס הוא דאסא**. משום שהוהרו באבר מן החי מאכלו תאכל אתא האי קרא למשרא אבר מן החי בשריס והכי דרשין לקמן בפרקין (דף נט:;) אותו בשר שקרוי דמו בנפש והבשר קרוי בשר דהיינו דמו חלוק מבשרו אסרנא לכו באבר מן החי ולא בשריס שאין דמו קרוי נפש אלא הרי הוא כבשרו דאילו בשראל לא מחייבי עליה כרת כדאמר בכריתות (דף כה.) דלית ציה אלא לאו דס בשריס כבשר: **לנרבה בעלמא**. אותו בשר שקרוי דמו כווס אלא ברכס בפריה ורביה: **מן העוף למינהו**. מנדננטוה להציא זכר ונקבה למיזה מכל מין ולא שידווג לו מין אחר שמע מינה אסריין להרביע כלאים: **ואידך**. לאו משום איסור כלאים אלא ללוות בעלמא שכל אחד ואחד נוט לא לוות מינו מלוות מין אחר: **על שלש מלות בן נח נהרג**. ואף על פי שננטוו בשבע אין נהרגין אלא על שלש כדפריש להו רב ששת דבשפיכות דמים כתיבא בדהיא דמו שפריס^(א) וגלוי עריות וברכת השם כתיב גבי ישראל איש איש^(ב) ודרשי' להוי^(א) לנרות את הכותים להיות במיתה כישראל: **בעצודם כוכבים נמי**. כתיב גבי מולך איש איש בקדושים תהיו: על

ד' מלות. עצודת כוכבים הוסיף עמהם: **בעצודת כוכבים דברים שצ"ד ישראל וכו'**. הכי קאמר באיסור עצודת כוכבים אותם דברים שצ"ד ישראל ממייתין עליהם כגון כל עצודות שדרכן של עצודת כוכבים בכן וצוזת וקישור אפי' שלא כדרכה כדלקמן בפירקין (דף ס:) : **אזוהרם שלהם**. כלומר כל אוהרה דתנא תנא גבי בני נח זו היא מיתה שלהם דלא דייק דהו תנא למיתני מיתה גבי חייבי מיתות ואוהרה בשאין בהן מיתה כלגבי ישראל: **גלי רחמנא בחדא**. בשפיכות דמים: **על הגזל**. כך הוא מלות בני נח גזב וגזל וכן יפת תואר דהוי נמי גזל שגזולין את אשמו במלחמה: **וכן כיוצא בהן**. שאינן ממש גזל אלא דומיין להם ולקמן מפרש להו: **ישראל בכוים מוסר**. דלא תעשוק את רעך כתיב (ויקרא יט) ולא כותי ומדרבנן [א] איכא למאן דאסר משום חילול השם בהגזל בתרא (בב"א דף ק"ג.) : **משום דקבעי למיתנא סיפא ישראל בכוים מוסר**. ואי תנא גבי כותי בכותי חייב הוה תני ישראל בכוים פטור ומשמע פטור מן המיתה אבל עובר עליו בלאו ומשום הכי תנא ברישא לשון איסור דליתני גבי ישראל מותר דס"ל כמאן דאמר מותר ממש: **הא כל הויא דאיכא חיוב מיסא מתנא תנייה**. כלשון חיוב ומדנקט הכא לשון איסור ש"מ דווקא תננהו: **הכי ליסני**. לעולם הכא לאו דוקא איסור נקט אלא משום סיפא ודקשיא לך רישא מדלא נקט נמי לשון איסור ש"מ דוקא תני להו התם לא מצי למיתנא לשון איסור משום דנבעי למימר ישראל בכוים מותר ולא מצי מתני ליה: **ה"ג בכוים^(א)** **וכן רועי בהמה דקס ישראל**. שסתמן גולנים שמרעיס בהמתן בשדות אחרים: **לא מעלין ולא מורידין**. לא מעלין אותם מן הבור להאילם מן המיתה ולא מורידין אותם לצור להמיתם צידים [אלא האדנא דין זה אינו נוהג פי בטלו ד"ץ]: **פועל בדרם**. ואוכל מן הענבים: **בשעת גמר מלאכה**. כגון ששכרו לצזור: **הסירא הוא**. ואפי' ישראל בישראל דכתיב (דברים כג) ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נוטן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובירייתא קתני ישראל בכותי מותר הא ישראל בישראל אסור ותו בכותי הכי אסור ליה מי איכא דישראל בישראל שרי ולכותי אסור: **אי לאו בשעת גמר מלאכה גזל מעליא הוא**. וגזל תנא ליה רישא: **לערא בשעתא מי לית ליה**. הלכך גזל הוא אלא שאין צ"ד ישראל עוקקין להשיצו דבתר הכי מחיל ליה ובישראל בישראל נמי אסור ומעבר לא עבר דכתיב (ויקרא יט) לא תגזול (שם ה) והשיצ את הגזילה אמדי דהשכון קרי גזל ואידך לא אבל בכותי דלאו צר השכון הוא שכל דינו למיתה לא נפיק פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה ואפי' מישראל דמחיל ליה בתר הכי: **כוסו בכוים כיוצא בו**. בתמיהה. וגבי כותי בכותי מוילא פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה וקרי כיוצא בו בגזל ולא גזל ממש: **בכוש שגר שגיר**. דגזל לא הוי אלא בחוטף דבר מיד חצירו כדאמר בבב"א במרובה (דף עט:) מקרא דויגזול את החנית מיד המגרי [ש"צ כג]: **כיוצא בו בגנב נראה** בעיני מדלא קבעי לה מאי היא לא משכחת ליה ולא עליה קאי אלא אגזול ויפת תואר: **נהרג עליו**. משום גזל ואף על פי שאין זו בעלות בעל דאישות אלא דנות בעלמא כחמורו ובהמתו. כותי בישראל שפחה כנענית שיחד ישראל לעבד עברי וצא עליה כותי נהרג. ישראל בכותי מותר כותי שיחד שפחה לעבדו וצא ישראל ולקחה בשציה מותר דהא אפי' אשמו גמורה מותרת לו. ישראל בישראל אסור דהיינו שפחה חרופה שחייבין עליה אשם: **כיוצא בו גבי שפיכות דמים לא תנא**. האי תנא דלעיל משום דאין לשפיכות דמים שאינו חייב גמור או מותר לגמרי כגון א) נדקף שנית להנצל עצמו בנפשו של רוצח דאילו שופך דם בשוגג שפיכות דמים גמור הוא אלא רחמנא חס עליה: **ויכול**. הנדקף להציל עצמו באחד מאביריו של רודף כגון לקטע רגלו: **ולא הוציל**. אלא הרגו:

ארבע מיתות פרק שביעי סנהדרין

נו.

דרך **ושפחה הארץ**. מדליענוש עלייהו: **כי השחית כל בשר אס דרכו על הארץ**. גלוי עריות דכתיב (משלי ג) דרך גבר בעלמה ודור המבול על העריות נענשו דכתיב (בראשית ו) ויראו בני האלהים את צנות האדם כי טובות הנה: **ואידך**. מאן דדריש וילו [שם ב] אמר לך אוהרה מוילו הוהר אדם הראשון וגבי דור המבול אורחיהו מגלי להודיעך על מה נענשו: **קטלייהו קא מגלי**. באחו מיתה ימיתם ולעולם הוהרו מוילו: **כירק עשב**. עשב קרי עשב האפר וכל הגדל מאיליו שאין צו טורח למרוש ולורוע: **למישרי בשר הוא דאסא**. כדאמר לקמן בפרקין (דף נט:;) אדם הראשון לא הותר לו בשר באכילה אלא עשבים ואילנות דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע לכם יהיה לאכלה ולחית הארץ^(א) העשבים והאילנות תאכלו אתם וחית הארץ ולא חית הארץ לכם והוהרו על אבר מן החי מאכלו תאכל^(ב) וללמדך דאפי' אינן ממיתה אלא שנפל ממנה אבר מאיליו לא תאכלנו ובאו בני נח והמיר להם להמית ולאכול ולאו למדרש מינה ולא כירק גנה אתא דלגופיה אנכריך לפי שירק עשב הותר לאדם הראשון מלה להו לבני נח בהמות וחיות כירק עשב: **בשר בנפשו דמו**. בעוד שהוא הבשר בנפשו דהיא דמו לא תאכלו הבשר: **למישרא שריצים הוא דאתא סירוס דכתיב^(א)** שריצו בארץ ורבו בה ואידך לברכה בעלמא כלאים דכתיב^(ב) מהעוף למינהו ואידך ההוא לצותא בעלמא אמר רב יוסף אמרי בי רב על שלש מצות בן נח נהרג: **גש"ר סימן**: על גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל ברכת השם מתקיף לה רב ששת בשלמא שפיכות דמים דכתיב^(א) שופך דם האדם וגו' אלא הנך מנא להו אי גמר משפיכות דמים אפילו כולוה נמי אי משום דאיתרביאי

דכתיב^(א) ותשחת הארץ לפני האלהים ותנא **דבי רבי ישמעאל בכל מקום שנא'^(ב) השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודת כוכבים דבר ערוה שנא'^(א)** **כי השחית כל בשר את דרכו עבודת כוכבים דכתיב^(א)** **פן תשחיתון ועשיתם וגו' ואידך** אורחיהו דקא מגלי שפיכות דמים דכתיב^(א) **שופך דם האדם וגו' ואידך** קטלייהו הוא דקמגלי גזל דכתיב^(א) **כירק עשב נתתי לכם את כל וא"ר לוי כירק עשב ולא כירק גנה ואידך** ההוא למישרי בשר הוא דאתא אבר מן החי דכתיב^(א) **אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואידך** ההוא למישרי שריצים הוא דאתא סירוס דכתיב^(א) **שריצו בארץ ורבו בה ואידך** לברכה בעלמא כלאים דכתיב^(ב) **מהעוף למינהו ואידך** ההוא לצותא בעלמא אמר רב יוסף אמרי בי רב על שלש מצות בן נח נהרג: **גש"ר סימן**: על גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל ברכת השם מתקיף לה רב ששת בשלמא שפיכות דמים דכתיב^(א) **שופך דם האדם וגו' אלא הנך מנא להו אי גמר משפיכות דמים אפילו כולוה נמי אי משום דאיתרביאי** **מאיש איש עבודת כוכבים נמי איתרבי^(א)** **מאיש איש אלא אמר רב ששת אמרי בי רב על ארבע מצות בן נח נהרג ועל עבודת כוכבים בן נח נהרג והתניא** **בעבודת כוכבים דברים שב"ד של ישראל ממיתין עליהן בן נח מוזהר עליהן אוהרה אין מיתה לא אמר רב נחמן בר יצחק אוהרה שלהן זו היא מיתתן רב הונא ורב יהודה וכולוה תלמידי דרב אמרי** **על שבע מצות בן נח נהרג גלי רחמנא בחדא והוא הדין לכולוה ועל הגזל בן נח נהרג והתניא** **על הגזל גנב וגזל וכן יפת תואר וכן כיוצא בהן יכותי בכותי וכותי בישראל אסור וישראל בכותי מותר ואם איתא ניתני חייב משום דקבעי למיתני** **סיפא ישראל בכותי מותר תנא רישא אסור והא כל היכא דאית ליה חיובא מיתנא קתני דקתני רישא** **על שפיכות דמים כותי בכותי וכותי בישראל יחייב ישראל בכותי פטור התם היכי ליתני ליתני אסור ומותר והתניא** **י כותי** **י ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין כיוצא בו בגזל מאי היא אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא לפועל בכרם פועל בכרם אימת אי בשעת גמר מלאכה התירא הוא יאי לאו בשעת גמר מלאכה גזל מעליא הוא אלא אמר רב פפא לא נצרכה יאלא לפחות משוה פרוטה אי הכי כותי בישראל אסור הא **יבר מחילה הוא נהי דבתר הכי מחיל ליה צערא בשעתיה מי לית ליה כותי בכותי כיוצא בהן כיון** **ע דלאו בני מחילה נינהו גזל מעליא הוא אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא לא נצרכה אלא ה"לכובש שכר שכיר כותי בכותי וכותי בישראל אסור ישראל בכותי מותר כיוצא ביפת תואר מאי היא** **כי אתא רב דימי א"ר אלעזר א"ר חנינא** **בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה כיוצא בו דשפיכות דמים לא תניא אמר אבבי אי משכחת דתניא רבי יונתן בן שאול היא דתניא** **י רבי יונתן בן שאול אומר ירודף אחר חבירו להורגו ויכול להצילו באחד מאביריו ולא הציל נהרג****

ד' מלות. עצודת כוכבים הוסיף עמהם: **בעצודת כוכבים דברים שצ"ד ישראל וכו'**. הכי קאמר באיסור עצודת כוכבים אותם דברים שצ"ד ישראל ממייתין עליהם כגון כל עצודות שדרכן של עצודת כוכבים בכן וצוזת וקישור אפי' שלא כדרכה כדלקמן בפירקין (דף ס:) : **אזוהרם שלהם**. כלומר כל אוהרה דתנא תנא גבי בני נח זו היא מיתה שלהם דלא דייק דהו תנא למיתני מיתה גבי חייבי מיתות ואוהרה בשאין בהן מיתה כלגבי ישראל: **גלי רחמנא בחדא**. בשפיכות דמים: **על הגזל**. כך הוא מלות בני נח גזב וגזל וכן יפת תואר דהוי נמי גזל שגזולין את אשמו במלחמה: **וכן כיוצא בהן**. שאינן ממש גזל אלא דומיין להם ולקמן מפרש להו: **ישראל בכוים מוסר**. דלא תעשוק את רעך כתיב (ויקרא יט) ולא כותי ומדרבנן [א] איכא למאן דאסר משום חילול השם בהגזל בתרא (בב"א דף ק"ג.) : **משום דקבעי למיתנא סיפא ישראל בכוים מוסר**. ואי תנא גבי כותי בכותי חייב הוה תני ישראל בכוים פטור ומשמע פטור מן המיתה אבל עובר עליו בלאו ומשום הכי תנא ברישא לשון איסור דליתני גבי ישראל מותר דס"ל כמאן דאמר מותר ממש: **הא כל הויא דאיכא חיוב מיסא מתנא תנייה**. כלשון חיוב ומדנקט הכא לשון איסור ש"מ דווקא תננהו: **הכי ליסני**. לעולם הכא לאו דוקא איסור נקט אלא משום סיפא ודקשיא לך רישא מדלא נקט נמי לשון איסור ש"מ דוקא תני להו התם לא מצי למיתנא לשון איסור משום דנבעי למימר ישראל בכוים מותר ולא מצי מתני ליה: **ה"ג בכוים^(א)** **וכן רועי בהמה דקס ישראל**. שסתמן גולנים שמרעיס בהמתן בשדות אחרים: **לא מעלין ולא מורידין**. לא מעלין אותם מן הבור להאילם מן המיתה ולא מורידין אותם לצור להמיתם צידים [אלא האדנא דין זה אינו נוהג פי בטלו ד"ץ]: **פועל בדרם**. ואוכל מן הענבים: **בשעת גמר מלאכה**. כגון ששכרו לצזור: **הסירא הוא**. ואפי' ישראל בישראל דכתיב (דברים כג) ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נוטן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובירייתא קתני ישראל בכותי מותר הא ישראל בישראל אסור ותו בכותי הכי אסור ליה מי איכא דישראל בישראל שרי ולכותי אסור: **אי לאו בשעת גמר מלאכה גזל מעליא הוא**. וגזל תנא ליה רישא: **לערא בשעתא מי לית ליה**. הלכך גזל הוא אלא שאין צ"ד ישראל עוקקין להשיצו דבתר הכי מחיל ליה ובישראל בישראל נמי אסור ומעבר לא עבר דכתיב (ויקרא יט) לא תגזול (שם ה) והשיצ את הגזילה אמדי דהשכון קרי גזל ואידך לא אבל בכותי דלאו צר השכון הוא שכל דינו למיתה לא נפיק פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה ואפי' מישראל דמחיל ליה בתר הכי: **כוסו בכוים כיוצא בו**. בתמיהה. וגבי כותי בכותי מוילא פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה וקרי כיוצא בו בגזל ולא גזל ממש: **בכוש שגר שגיר**. דגזל לא הוי אלא בחוטף דבר מיד חצירו כדאמר בבב"א במרובה (דף עט:) מקרא דויגזול את החנית מיד המגרי [ש"צ כג]: **כיוצא בו בגנב נראה** בעיני מדלא קבעי לה מאי היא לא משכחת ליה ולא עליה קאי אלא אגזול ויפת תואר: **נהרג עליו**. משום גזל ואף על פי שאין זו בעלות בעל דאישות אלא דנות בעלמא כחמורו ובהמתו. כותי בישראל שפחה כנענית שיחד ישראל לעבד עברי וצא עליה כותי נהרג. ישראל בכותי מותר כותי שיחד שפחה לעבדו וצא ישראל ולקחה בשציה מותר דהא אפי' אשמו גמורה מותרת לו. ישראל בישראל אסור דהיינו שפחה חרופה שחייבין עליה אשם: **כיוצא בו גבי שפיכות דמים לא תנא**. האי תנא דלעיל משום דאין לשפיכות דמים שאינו חייב גמור או מותר לגמרי כגון א) נדקף שנית להנצל עצמו בנפשו של רוצח דאילו שופך דם בשוגג שפיכות דמים גמור הוא אלא רחמנא חס עליה: **ויכול**. הנדקף להציל עצמו באחד מאביריו של רודף כגון לקטע רגלו: **ולא הוציל**. אלא הרגו:

נהרג

פח א מיי פ"ט מהל' מלכים הלכה יד סמג עשן קצב:
פח ב מיי שם הלכה ט:
צ ד מיי שם הלכה ד:
צא ד מיי פ"ב מהלכות רוצח הלכה יא סמג לאוין קסג:
צב ה מיי פ"י מהלכות עבוי"ס הלכה א ופ"ד מהלכות רוצח הלכה יא סמג לאוין קסג טור שו"ע י"ד סימן קנח סעיף א וטושי"ע חו"מ סימן סכה סעיף ה:
צג ו ד ת מיי פ"ט מהל' מלכים הלכה ט:
צד ט מיי שם הלכה ח:
צה י מיי שם הל'ד:

תורה אור השלם

- ↑ ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס:
בראשית ו יא
- ↑ וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נַשְׁחָתָה כִּי הִשָּׁחִיתָ כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָהּ עַל הָאָרֶץ:
- ↑ פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל קמל תבנית זָכָר או נקבה:
דברים ד טו
- ↑ שפך דם האדם באדם דמו ישפך בי בצלם אלהים עשה את האדם:
בראשית ט ו
- ↑ כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל:
בראשית ג ג
- ↑ אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו:
- ↑ בראשית ט ד
ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה:
- ↑ בראשית ט ז
מהעוף למינהו ונח הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות:
בראשית כ ב
- ↑ איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יי:
ויקרא יח ו
- ↑ בני ישראל תדבר לאמור איש איש פי יקלל אֱלֹהֵינוּ וְנָשָׂא חֲטָאתוֹ:
ויקרא כד טו
- ↑ וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמְרוּ אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הָגֵר הָגֵר בִּישְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרָעוֹ לַמִּלֵּךְ מִזֹּת יוֹמֶת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמוּהוּ בָאֶבֶן:
ויקרא כ ב